

Respect pentru oameni și cărți

NATHANIEL
HAWTHORNE

Litera stacojie

Traducere din limba engleză de
EUGEN FILOTTI

Cuprins

Prefața autorului la ediția a doua	7
Introducere	9
I Poarta închisorii	66
II Piața	69
III Recunoașterea	82
IV Întrevederea	94
V Hester, la gherghef	103
VI Pearl	116
VII În casa guvernatorului	130
VIII Spiridușul și preotul	140
IX Vraciul	153
X Vraciul și pacientul său	167
XI Tainele unei inimi	180
XII Veghea pastorului	190
XIII Hester, în altă lumină	205
XIV Hester și vraciul	216
XV Hester și Pearl	225
XVI O plimbare în pădure	234
XVII Pastorul și enoriașa lui	243
XVIII Un val de lumină	256
XIX Copila, pe malul pârâului	264

XX	Pastorul, în dilemă	273
XXI	Sărbătoarea Noii Angliai	288
XXII	Cortegiul.....	300
XXIII	Revelarea literei stacojii	314
XXIV	Încheiere.....	326

INTRODUCERE

Vama

Cu toate că nu am obiceiul să vorbesc despre mine și despre treburile mele la gura sobei sau față de prieteni, este un lucru demn de reținut că un impuls de natură autobiografică m-a împins de două ori în viață să-o fac într-o scriere destinată publicului. Prima dată s-a întâmplat acum trei sau patru ani, când – într-un chip de neierat și fără vreun motiv valabil, pe care cititorul indulgent sau autorul indiscret să-l poată concepe – i-am oferit cititorului descrierea felului cum trăiam în liniștea adâncă a unui vechi prezbiteriu¹. Și, pentru că am avut fericirea cu totul nemeritată de a găsi cu acel prilej câțiva ascultători, apuc și de astă dată publicul de nasturele hainei ca să-i vorbesc de experiența mea de trei ani la o vamă. Exemplul vestitului „P.P., țârcovnic al acestei parohii”² n-a fost

¹ Aluzie la vechea casă parohială din Concord, lângă Boston, în care a locuit Hawthorne după căsătoria sa, și la culegerea lui de nuvele *Mușchi de pe un vechi prezbiteriu* (*Mosses from an Old Manse*), apărută în 1846.

² Eroul *Memoriilor lui P.P., țârcovnic al acestei parohii*, scris de satiricul englez Dr. John Arbuthnot (1667-1735), prieten al lui Swift. Autorul preținserilor memorii dă o mare importanță persoanei și vieții sale meschine.

nicicând urmat cu mai multă fidelitate. Adevărul pare a fi însă că, atunci când își trimit filele în lume, autorul se adresează nu marelui număr al acelor care vor azvârli deoparte volumul său sau nici nu-l vor lua vreodată în mâna, ci puținilor cititori care îl vor înțelege mai bine chiar decât colegii de școală sau cunoșcuții lui de-o viață. E drept că unii autori merg mult mai departe, lăsându-se în voia unor destăinuiriri intime și confidențiale, cum nu s-ar cuveni să fie făcute decât numai și numai unor oameni cu care se găsesc într-o deplină identitate de gândire și simțire; ca și cum carte tipărită, aruncată în lumea largă, ar fi sigură că va da de urma celor de-o fire cu autorul ei și i-ar întregi astfel cercul existenței, punându-l în comuniune cu ei. Or, nu e prea indicat să spunem totul, chiar și atunci când vorbim în chip impersonal. Cum însă gândurile îngheată și exprimarea lor e paralizată dacă între vorbitor și auditoriul lui nu s-a stabilit o relație sinceră, e poate scuzabil să ne închipuim că un prieten amabil și înțelegător, chiar dacă nu cel mai apropiat, ascultă ceea ce spunem; idee înviorătoare care, slăbindu-ne rezerva înnăscută, ne îngăduie să sporovăim despre cele ce ne îinconjoară și chiar despre noi însine, fără a ridica însă nicicând vălul ce acoperă eul nostru cel mai ascuns. În această măsură și în aceste limite, un autor poate, după părerea mea, să facă operă autobiografică fără a încălca nici drepturile cititorului și nici pe ale sale.

Se va vedea, de asemenea, că această schiță despre casa Vămii își găsește o anumită îndreptățire în faptul, întotdeauna admis în literatură, că lămurește în ce fel

o mare parte a paginilor ce urmează a ajuns în posesia mea, aducând în același timp dovezi despre autenticitatea altor povestiri.¹ Acesta – anume dorința de a mă așeza în poziția reală de redactor sau doar cu foarte puțin mai mult decât redactor al uneia dintre cele mai prolike povestiri –, acesta deci, și nu altul, e motivul adevărat care m-a împins să intru în relații personale cu publicul. Urmărind acest scop principal, mi s-a părut de asemenea potrivit să schițez, prin câteva trăsături de penel suplimentare, o slabă imagine a unui mod de viață ce n-a mai fost descris până acum și a câtorva personaje care l-au reprezentat, printre ele, din întâmplare, numărându-se și autorul acestor pagini.

În orașul meu natal, Salem, la capătul cheiului, care în urmă cu o jumătate de veac – în zilele bătrânu lui King Derby¹ – pulsa de activitate, dar unde acum nu se mai află decât magazii de lemn dărăpănată și nu se vede, ca să zicem aşa, niciun semn de viață comercială, cu excepția poate a unei corăbii cu trei catarge sau a vreunui bric ce descarcă piei într-un punct al întinderii sale melancolice, ori a unei golete din Noua Scoție ce-și aruncă într-un loc mai apropiat încărcătura de lemn de foc – la capătul, zic, al acestui chei căzut în ruină, pe care adesea fluxul îl inundă și în lungul căruia, în față și în spatele șirului de case, o fâșie de iarba sărăcăcioasă stă mărturie a surgerii multor ani de lâncezeală, se înalță o clădire spațioasă de cărămidă, ale cărei ferestre din față oferă o vedere asupra acestei priveliști nu tocmai înviorătoare și, dincolo de

¹ Unul dintre cei mai mari negustori din Salem, din jurul anului 1800.

ea, asupra portului. În vârful acoperișului ei, în fiecare dimineață, timp de exact trei ore și jumătate, fâlfâie în vânt sau atârnă în aerul calm drapelul republicii; dar cele treisprezece dungi ale lui sunt îndreptate în sens vertical, iar nu orizontal, indicând astfel că aici își are sediul un serviciu civil, iar nu unul militar al guvernului Unchiului Sam¹. Fațada clădirii este decorată cu un portic din șase stâlpi de lemn ce sprijină un pridvor, de unde coboară spre stradă o scară cu trepte largi de granit. Deasupra intrării planează, cu aripile întinse, un exemplar al vulturului american, cu scut pe piept și, dacă îmi amintesc bine, cu un mânunchi de fulgere amestecate cu săgeți ascuțite în fiecare gheara. Prin obișnuita dispoziție agresivă ce caracterizează această nenorocită pasăre, prin ferocitatea ciocului și a privirii ei, prin sălbăticia atitudinii ei generale, pare să amenințe cu mânia ei inofensiva comunitate și îndeosebi să-i avertizeze pe toți cetățenii care țin la siguranța lor să se ferească de a pătrunde în localul pe care îl ocroteste cu aripile ei. Totuși, în pofida înfățișării ei atât de crunte, sunt mulți oameni, chiar în momentul acesta, care caută să se adăpostească sub aripa vulturului federal, închipuindu-și poate că vor găsi la pieptul lui calda moliciune a unei perne de puf. Dar vulturul nu dă dovadă de prea multă gingăsie nici chiar în toanele sale cele mai bune și e capabil, mai curând sau mai târziu – ca să spun drept, de cele mai multe ori mai curând decât mai târziu –, să-și zvârle puii din cuib printr-o lovitură de gheara, o împunsătură cu ciocul sau o rănire cu săgețile-i ascuțite.

¹ Unchiul Sam (*Uncle Sam*) – denumire populară a guvernului Statelor Unite, derivată din inițialele U.S.

libris.ro

În crăpăturile caldarâmului din jurul clădirii descrise mai sus, care – de ce n-am spune-o îndată? – este Vama portului, cresc destule buruieni pentru a dovedi că în vremea din urmă acesta n-a prea fost bătut de mulți pași grăbiți. În unele luni ale anului se întâmplă totuși ca, în câte o dimineață, afacerile să capete un ritm mai viu. Cetățenii mai în vîrstă își amintesc, poate, cu un asemenea prilej, de perioada de dinaintea ultimului război cu Anglia, când Salemul mai era încă un port în toată puterea cuvântului, iar nu ca acum, un loc disprețuit de propriii săi negustori și armatori, care lasă cheiurile să cadă în ruină, în timp ce transacțiile lor merg să îngroașe în mod inutil și imperceptibil năvalnicul curent comercial al porturilor New York și Boston. În asemenea dimineți, când se întâmplă să sosească deodată trei sau patru vase – de obicei din Africa sau America de Sud – ori să fie pe punctul de a porni într-acolo, se poate auzi zgomotul pașilor ce urcă sau coboară în grabă treptele de granit. Aici, înainte chiar să-l fi întâmpinat soția, îl puteți saluta pe căpitanul cu chipul tăbăcit, care tocmai a aruncat ancora în port și strânge sub braț, într-o cutie turtită, de cositor, actele de bord. Tot aici vine și patronul lui, vesel ori încruntat, afabil ori ursuz, după cum călătoria încheiată acum i-a adus mărfuri ce vor putea fi lesne schimbate în aur, sau l-a îngropat sub o încărcătură de ciurucuri de care nimeni nu-și va bate capul să-l scape. Și tot aici îl poți întâlni pe Tânărul funcționar de birou – sămânță de viitor negustor cu fruntea încrețită, barba sură și obrazul chinuit de griji – care începe să prindă gustul afacerilor, la fel ca puiul de lup pe cel al săngelui, și încarcă marfă de

nimic pe vasele stăpânului său, în loc să se joace cu corăbioare pe iazul unei mori. Un alt personaj al acestei scene e marinarul gata să se îmbarce și care are nevoie de certificat, sau cel abia sosit, palid și slab, care cere un buletin de internare la spital. Nu trebuie uitați nici căpitaniii micilor goelete ruginite ce aduc lemne de foc din provinciile britanice – bandă de lupi-de-mare grosolan ciopliti, care n-au nimic din înfățișarea vioaie a yankeilor, dar care contribuie într-o măsură ce nu e de disprețuit la comerțul nostru în declin.

Adunați-i pe toți acești oameni laolaltă, aşa cum se găsesc uneori, adăugându-i și pe alții de tot felul pentru a da o mai mare diversitate grupului, și veți avea o imagine a spectacolului animat pe care îl oferea Vama la unele ocazii. Mai adesea însă, urcând treptele ei, ați fi zărit doar – în vestibul, pe timp de vară, și în birourile lor, în zilele de iarnă sau de vreme rea – un șir de personaje venerabile șezând în fotolii de modă veche, cu picioarele de dinapoi sprijinite de perete. De cele mai multe ori, dormeau; dar uneori puteau fi auziți vorbind între ei, cu glasuri ce semănau mai degrabă a sforăit și cu lipsa de energie caracteristică pensionarilor din azilurile de bătrâni și tuturor celorlalte ființe omenești care atârnă, în ce privește întreținerea lor, de mila publică, de munca altora sau de orice altceva în afara de eforturile lor personale. Acești domni bătrâni – însărcinați, ca Matei, cu perceperea vămilor, dar cu prea puține șanse de a fi chemați, ca el, la o misiune apostolică – erau funcționarii Vămii.

Când intri pe ușa din față, pe mâna stângă se află o anumită încăpere înaltă, cu o suprafață de vreo doi metri pătrați; două dintre ferestrele ei boltite dau

spre cheiul dărapănat pomenit mai sus, iar a treia are vedere asupra unei ulițe înguste și asupra unei părți din Derby Street. Toate trei îngăduie să se zărească prăvăliile băcanilor, ale fabricanților de macarale, ale negustorilor de haine marinărești și ale furnizorilor de provizii pentru corăbii, unde stau îndeobște în jurul intrărilor, râzând și flecărind, grupuri de lupi-de-mare și de alți șobolani ai cheiurilor obișnuiați în toate porturile maritime. Încăperea însăși este năpădită de pânze de păianjen, iar zugrăveala veche a pereților arată murdară și pătată; pardoseala e asternută cu nisip cenușiu, după o modă care în alte locuri a căzut de mult în desuetudine. După aspectul neîngrijit al întregii încăperi se poate ușor deduce că este un sanctuar la care neamul femeiesc, cu ale sale unelte magice – mătura și cârpa de praf –, nu are decât rareori acces. Mobilierul constă într-o sobă cu un burlan voluminos, un pupitru vechi din lemn de pin, flancat de un taburet cu trei picioare, două sau trei scaune de lemn aflate într-o stare înaintată de degradare și infirmitate, și – ca să nu uităm biblioteca – câteva rafturi încărcate cu vreo douăzeci de volume de dezbatere ale Congresului și o culegere groasă de legi fiscale. O țeavă de tablă trece prin tavan, formând un mijloc de comunicare verbală cu celelalte părți ale clădirii. Acum vreo șase luni, ai fi putut, cinstite cititorule, să recunoști în individul care măsura încăperea în lung și-n lat, sau care, lenevind pe taburetul înalt, cu coatele pe pupitru, își plimba ochii în sus și în jos peste coloanele ziarului de dimineață, pe același personaj care te-a primit și odioară cu prietenie în micul și veselul lui cabinet de lucru, unde soarele lucea atât de placut printre

crengile de salcie, în partea de apus a vechiului prezbiteriu. Dar dacă te-ai duce acolo azi ca să-l cauți, ai întreba în zadar de controlorul vamal numit de aripa radicală a Partidului Democrat. Mătura reformei l-a înlăturat din post și un urmaș mai vrednic e investit cu demnitatea, băgându-și în buzunar remunerația lui.

Acest bătrân Salem – orașul meu natal, cu toate că am trăit multă vreme departe de el, atât în copilărie, cât și în anii mai maturi – are, sau a avut, asupra mea o atracție a cărei putere n-am simțit-o însă niciodată în perioadele cât am locuit efectiv în el. Într-adevăr, în ce privește aspectul exterior, cu suprafața lui plană, monotonă, pe care se înalță mai ales case de lemn, foarte puține sau chiar niciuna neavând poate pretenții de frumusețe arhitecturală, cu neregularitatea lui, nici pitorească, nici bizară, ci doar fadă, cu strada lui lungă și leneșă care-și plimbă plăcileală în tot lungul peninsulei, cu Dealul Spânzurătorii și Noua Guinee la un capăt, și o vedere asupra azilului de săraci la celălalt – cam acestea sunt trăsăturile orașului meu natal –, ar fi tot atât de absurd să nutrești un atașament față de el ca și cum te-ai îndrăgostit de o tablă de șah dezordonată. Și totuși – deși m-am simțit, invariabil, mai fericit în altă parte –, păstrează față de bătrânu Salem un simțământ pe care, în lipsa unui termen mai bun, sunt nevoit să mă mulțumesc a-l numi afecțiune. Acest simțământ trebuie probabil atribuit adâncilor și vechilor rădăcini pe care familia mea le-a înfisțat în solul lui. Sunt aproape două veacuri și un sfert de când primul emigrant care-mi purta numele, un englez de obârșie, și-a făcut apariția în așezarea mărginită de păduri, care de atunci a devenit un oraș. Și tot aici

s-au născut și au murit urmașii săi, amestecând substanța lor terestră cu pământul; astfel încât o parte nu tocmai neglijabilă a acestuia din urmă trebuie neapărat să fie înrudită cu învelișul muritor sub care, pentru scurtă vreme, străbat eu însuși străzile. De aceea, atașamentul despre care vorbesc nu este, în parte, decât simpla atracție materială a țărânei față de țărână. Puțini dintre compatrioții mei cunosc probabil natura acestui sentiment; dar cum transplantările frecvente sunt poate mai favorabile neamului nostru, nu cred necesar ca ei să dorească a-l cunoaște.

Sentimentul amintit are însă și un aspect moral. Figura acelui înaintaș al meu, investită în tradiția familiei cu o întunecată măreție legendară, a fost prezentă în imaginația mea de copil încă din primii ani de care îmi pot aminti. Ea îmi stăpânește mintea și acum, dându-mi un fel de nostalgie a trecutului, lucru ce nu-l pot spune despre actuala stare a orașului. Îmi vine să cred că acest strămoș îmi conferă un drept mai trainic de a locui aici decât persoana mea, al cărei nume se aude rar și al cărei chip abia dacă-l cunoaște cineva. Grav, bărbos, purtând o mantie neagră și o pălărie țuguiată, acel strămoș a venit de timpuriu în oraș, cu Biblia și cu spada sa, pășindându-se respectuos obștesc ca om al păcii și al războiului. A fost soldat, legiuitor și jude, a fost epitrop al bisericii și avea toate trăsăturile puritane, atât în bine, cât și în rău. A fost, de asemenea, un amarnic prigonitor în treburile religioase; despre acestea stau mărturie istoriile quakerilor, unde e pomenit și unde se povestește un incident în care a dovedit o deosebită asprime față de o femeie